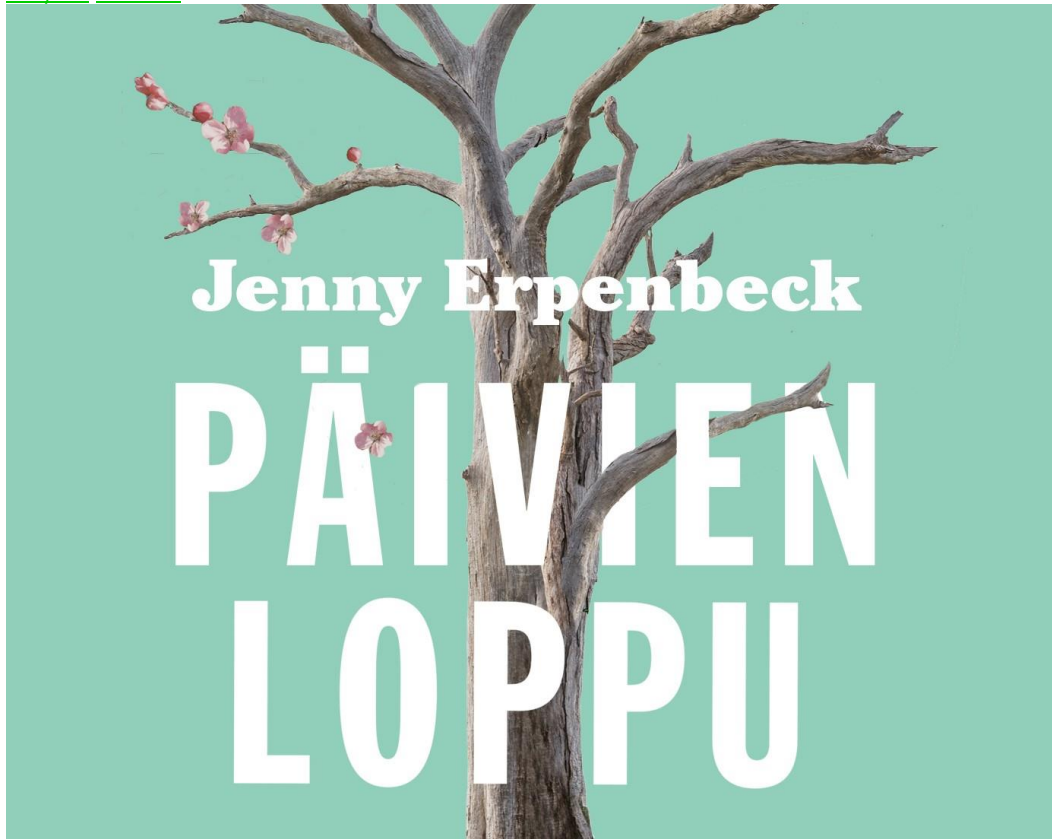

Jenny Erpenbeck: Päivien loppu

[AM/30 ADMIN](#)

Sattuma vai valinta – RIITTA VAISMAA (29.4.2020)

Päähenkilö kuolee ensimmäisen kerran vuonna 1902 kahdeksan kuukauden ikäisenä äkkinäisesti ja selittämättömään syyhyn ja viimeisen kerran 90-vuotiaana silkkaan vanhuuteen. Näiden tapahtumien välissä päähenkilö ehtii kuolla vielä väkivaltaisesti, vankileirillä sekä tapaturmaisesti.

Jenny Erpenbeckin uusin suomennos *Päivien loppu* ei kuulu genreltään kauhuun eikä sciifiin. Sen teemat ovat Erpenbeckin muiden romaanien tapaan yhteiskunnallisia, ja se linkittyy vahvasti Euroopan lähihistoriaan. Se muistuttaa Erpenbeckin aiemmista teoksista enemmän [Kodin ikävää](#) (2011) kuin viime vuonna ilmestynyttä ja syystä kiitettyä romaania [Mennä, meni, mennyt](#). Jenny Erpenbeck on nykykirjallisuuden aateromaanien merkittävä kirjoittaja.

Päivien lopun alkupiste on vuosi 1902 ja Galitsia, Karpaattien vuoristoon rajoittuva seutu, joka monissa Euroopan jaoissa on kuulunut eri maihin, viime vuosisadan alussa Itävaltaan. Teos päättyy Itä-Berliiniin ja muurin murtumisen jälkeiseen aikaan.

Romaanin rakenne on selkeä, kiinnostavasti ja taiten toteutettu. *Päivien loppu* koostuu viidestä kirjasta, joista kussakin kerrotaan päähenkilön vaihtoehtoinen kirja kirjalta pidempi elämä ja lopulta kuolema. Neljän kirjan välissä on Intermezzo, paikoin raskastakin kerrontaa keventävä välinäytös. Näissä mustaa huumoria käyttäen ja jopa hupaisasti kerrataan pieni seikka, perhosen siiven heilahdus tai sattuma, joka on

johtanut päähenkilön kulloiseenkin vaihtoehtoiseen elämänkulkuun. Intermezzot herättävät pohtimaan, mitä olisi tapahtunut, jos joku olisi valinnut toisin.

Vaikka ensimmäisessä kirjassa päähenkilö ei ehdi täyttää vuottakaan, siinä kirjailija jo nostaa esiin *Päivien lopun* keskeiset teemat. Sattuman ja valinnan problematiikan rinnalla kulkevat sodat, köyhyys, epätasa-arvo, juutalaisuus ja juutalaisten kohtalo, fasismin nousu, kommunismi ja isättömyys.

Vauvan nuoret vanhemmat eivät pysty ymmärtämään tai käsittelemään menetystään. Heidän liittonsa on ollut nopea, kun juutalaiseen perheeseen kuuluva äiti naitetaan goijlle. Isä jättää puolisonsa ja lähtee osin sattuman viemänä siirtolaiseksi USA:han, missä vastaanotto Ellis-saarella on ankea ja elämä vähintään yhtä karua kuin Euroopassakin.

Toinen kirja ajoittuu ensimmäisen maailmansodan jälkeiseen aikaan. Perhe on ajatunut Wieniin, missä isällä on huonosti palkattu kirjurin toimi. Puutteessa elävässä perheessä on kaksi tytärtä. Vanhempi 1902 synynyt tytär itsenäistyy nuorena ja kuolee 17-vuotiaana sydänsurun ajamana, kun espanjantautiin kuolleen ystävättären sulhanen ei tytöstä välitä.

Vasta kolmannessa kirjassa päähenkilö saa nimen, tuolloinkin vain aviomiehen sukunimen ensimmäisen kirjaimen H. Nuori päähenkilö radikalisoituu fasismin noustessa ja alkaa toimia kommunistisessa liikkeessä. Hän ja hänen aatetoverinsa uskovat, että Hitleriä voi vastustaa parhaiten vain työläisten paratiisista. Nuoret päätyvät ensin Prahaan ja saapuvat monien yritysten ja selvitysten jälkeen Moskovaan. Ponnistelu kunnan kommunistiksi on tuhoon tuomittu. Väärä kansalaisuus on raskauttavaa, eikä neljäsosajuutalaisuuttakaan pääse pakoon, vaikka kynisi punaiset hiuksensa.

Kolmas kirja kertoo kasvottomasta hirmuvallasta, jossa kaikilla muillakin tovereilla on nimenä vain kirjain ja jossa kehenkään ei voi luottaa, koska kaikki pelkäävät omaa kohtaloaan. Lopputuloksena kovasta yrityksestä on kuolema työleirillä 60 asteen pakkasessa. Kolmas kirja on raskainta luettavaa, eikä varmasti sattumalta.

Jo kolmannessa kirjassa H. kirjoittaa romaania, Neuvostoliittoon ja sen puolueeseen pääsyyn tarvittavia selvityksiä ja niihin omaa elämäkertansa. Neljännessä kirjassa H. elää Itä-Berliinissä menestyneenä ja puolueen korkealle arvostamana kirjailijana. Noin 60-vuotiaana ja lähes kaiken saavuttaneena hän kompastuu rapuissa ja taittaa niskansa. Hänen 16-vuotias poikansa lukee pompöösin hautajaisten jälkeen muistikirjoituksia ja hautaseppeleiden nauhojen kohotteisia tekstejä. Elämä jaetussa Saksassa ja DDR:n järjestelmän kritiikki on itsekin DDR:ssa syntyneen ja kasvaneen Erpenbeckin teosten pysyviä teemoja.

Tärkeintä kirjailija H:n pojalle on se, kun hän tunnistaa eräällä hautajaisvieraalla omat harmaat silmänsä. Äiti ei ole koskaan kertonut pojalle, kuka tämän isä on. Poika on kuitenkin ymmärtänyt, että pojan isä ei ole jo nuorena menehtynyt toveri H., jonka nimeä niin äiti kuin poikakin kantavat.

Ylisukupolvinen isättömyys leimaa *Päivien loppua*. Päähenkilön isoäiti ei halunnut kertoa tyttärelleen tämän kadonneen isän kohtalosta. Lopulta selviää kuitenkin, että puolalaiset ovat pogromin aikana surmanneet isän ja että äiti on viime hetkellä selviytynyt samalta kohtalolta. Myöhemmin päähenkilö kasvattaa isätöntä ja isää kaipaavaa poikaa.

Juutalaisuus nousee esiin yksittäisinä tapahtumina ja kätkeytävänä asiana. Päähenkilön isoäiti pitää merkittävimpänä tekonaan tyttärensä naittamista kristitylle, goille, vaikka hänen oma isänsä ei suostu tulemaan häihin ei lasten ensimmäiseen juhlaan eikä enää tapaamaan tytärtään. Isoäiti haluaa helpottaa syntyvien lasten asemaa, kun nämä kastetaan ja heistä tulee katolisen kirkon jäseniä. Hyvää seuraaville sukupolville halunneen äidin ja isoäidin juutalaisuus kuitenkin vie leireille ja kuolemaan. Erpenbeckin henkilöille juutalaisuus ei ole uskontoa vaan yhteiskunnallinen asema ja viime vuosisadan ensimmäisten vuosikymmenien aikana taakka. Kolmannen polven päähenkilölle selviää vasta aikuisena, että hänessä virtaa äitinsä puolesta juutalainen veri.

Viidennessä kirjassa rouva H. on berliiniläisessä vanhainkodissa 90-vuotiaana ja pääosin muistinsa menettäneenä. Hän elää arvostettuna joskin yksinäisenä, vaikka ainoa poika käy säännöllisesti äitiään tapaamassa. Tälle äiti muistelee nuoruutensa Wieniä. Rouva H. kuolee 90-vuotispäivänsä jälkeisenä päivänä. Hän ehti saada DDR:n suuren kansallisen kunniamerkin neljä viikkoa ennen muurin murtumista. Viides kirja on lempein, jopa liikuttavan humoristinenkin, kun päähenkilön harhailevat ja absurdit ajatukset rinnastuvat maailman absurdeihin tapahtumiin.

Päivien lopun ilmaisu on taiturimaista ja tämän Jukka-Pekka Pajunen on suomentanut taiturimaisesti. Erpenbeck käyttää omintakeista ja tehokasta toistoa. Kerrontaa leikkaavat sitaatit mm. *Vanhasta testamentista* ja Goethelta, jonka teokset siirtyvät mullistuksissa sukupolvelta toiselle. Ihan eri asia on, onko niitä kukaan lukenut.

Jenny Erpenbeck: *Päivien loppu* (Aller tage abend). Suom. Jukka-Pekka Pajunen. Tammi. 313 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko